

Ramo MASLEŠA¹

Globalni sigurnosni izazovi²

Uvaženi gosti, kolegice i kolege, imajući u vidu naziv teme današnje međunarodne konferencije u svome izlaganju iznijeću samo neke ključne znanstvene opservacije najbitnijih političko-sigurnosnih odrednica globalizacije i s tim u vezi savremenih sigurnosnih izazova.

Polazeći od toga, trebamo kazati da razvoj međunarodno-pravnog poretka, ubrzani znanstveno-tehnološki razvoj koji dovodi do međuzavisnosti nacionalnih društvenih zajednica, a time i interakcije ljudi u skoro svim oblastima života i rada (politike, ekonomije, kulture, i dr.), internacionalizacija ekonomskih odnosa, demografski rast stanovništva i njihovo pomjeranje prema velikim centrima, razvoj u oblasti vojne strategije i tehnologije, naglašeni rast svih vidova informacija i komunikacija sa širokim spektrom metoda i sredstava, direktno ili indirektno utiču na savremenu društvenu i sigurnosnu zbilju, pa su odnosi na globalnom svjetskom planu dobili sasvim nove dimenzije.

Globalizacija u savremenom svijetu je postala predmet interesiranja raznih naučnih disciplina sa različitim teorijskim pristupima. Ne ulazeći u diferentne poglede u okviru proučavanja međunarodne politike za i protiv globalizacije ostaje činjenica da je globalizacija "fenomen današnjice", koji duboko zadire u političke, ekonomske, kulturne, tehnološke, ekološke i druge dimenzije savremenog društvenog života.

U tom smislu globalna kretanja eksplicitno ukazuju na svu raznolikost, složenost i proturječnost čovječanstva u kojem se nalazi u skoro svim aspektima života i rada. Time dolazimo na bitno pitanje, a to je odnos ravnoteže između rizika u razvoju i potrebnog nivoa sigurnosti.

---

¹ Prof. Dr., Dekan Fakulteta kriminalističkih nauka Univerziteta u Sarajevu

² Uvodni govor na otvaranju konferencije

Dakle, veoma je teško prognozirati buduća kretanja na svjetskoj pozornici, s obzirom da globalizacija implicira "oblikovanje organskog procesa koji prelazi društvene državne granice i stvara globalnu politiku koja se ne može bez ostatka odrediti i u kojoj nisu iskristalizirani odnosi moći."

U tom smislu, globalni problemi političke naravi su istovremeno društveni i socijalni, pošto se radi o takvoj interakciji u svim ljudskim aktivnostima koja lomi granice nacionalnih država, što na drugoj strani zahtijeva efikasnije preduzimanje mjera sigurnosnog karaktera u cilju eliminisanja svih izazova koji prijete savremenom svijetu. Naime, veliki je raskorak između povećanih očekivanja i stvarnih mogućnosti, odnosno jedne poželjne ravnoteže između razvoja čovječanstva i potrebnog nivoa sigurnosti. Stoga se postavlja pitanje; da li globalizacija osim razvoja u svim oblastima nosi sa sobom i objektivne opasnosti i krize za savremeno društvo?

Vrijeme u kojem živimo isunjeno je naglašenim napetostima. Tako da se cijena slobode i sigurnosti zastrašujuće povećava, pošto sigurnost ljudi, država i međunarodne zajednice sa visoko sofisticiranim tehnologijama postaje veoma kompleksna i složena sa brojnim nepredvidivim izazovima. Prema tome, pritisci, napetosti, složenost sigurnosnih problema i destruktivna kretanja će biti pratilac u globalizaciji procesa, čija bi osnovna odrednica trebala biti odsustvo svih oblika nasilja i dominacije. Posebno što globalizacija sa izdiferenciranim prioritetima nosi i nosit će i u budućnosti brojne izazove, koje nije moguće u svim aspektima kontrolisati, što je dovelo do različitih kriza i ugrožavanja lične sigurnosti građana, stabilnosti država i njihovih sistema sigurnosti.

U tim okvirima trebamo posmatrati i sve nivoe sigurnost. Zato se pred sve države kao dijela globalnih procesa postavlja imperativni zadatak, kako i na koji način upravljati globalizacijom, odnosno uspostaviti pouzdanu kontrolu nad fenomenom tehničke moći, s obzirom na prirodu, oblike i puteve preobražaja, njihovu složenost, nestabilnost, konfliktnost u razvoju savremene civilizacije. Demokratska kontrola "nad viškovima znanja, vrijednosti i moći" predstavlja danas ključno pitanje ostvarenja potrebnog nivoa sigurnosti.

Pitanje globalizacije u savremenim uslovima u sigurnosnom pogledu ne možemo sagledavati samo kroz puko gomilanje znanstvenih i tehnoloških dostignuća, nego kroz korištenje znanosti u rješavanju osnovnih životnih problema, što je svakako i sigurnosni okvir u kojem se čovječanstvo može nositi sa cjelokupnim razvitkom i postaviti granicu koja će garantirati i "osigurati

opstanak globalnog bića", odnosno "društvene zajednice na određenom prostoru"

Traži se takav oblik djelovanja kojim se ne bi trebalo dozvoliti da "ljudi budu nesretni zbog procjepa koji se neprestano stvara između novih želja i njihovih ispunjenja".

Znanstveni pogled na sveukupne procese, u stvaranju novih i umnožavanju postojećih društvenih mreža, revazilaženjem tradicionalnih političkih, ekonomskih i geografskih barijera, otvorilo je niz pitanja, dilema i zapreka diferentne naravi, a osobito u uslovima krize demokratizacije i konsolidacije društava u tranziciji. Sve zemlje su imale osoben put ka demokratizaciji, što je uslovljeno različitim stepenom razvoja i historijskim specifičnostima zatečenih ustava, društvenog, političkog i kulturnog života, kao i specifičnih razvojnih ciljeva. Dakle, sami proces tranzicije nije se odvijao prema nekom unificiranom političkom obrascu. Vladala je evidentna raznolikost, kako u pogledu dinamike, uspješnosti i sadržaja preobražaja, pa sve do niza aberacija, koje su i te kako utjecale na kvalitetet i smjer sveukupnih društvenih promjena. Jedna su postigla već domete sveukupnih preobražaja za razliku od drugih, koja još uvijek nisu prešla potreban nivo inicijalne demokratske tranzicije i koje se praktično kreću konsolidarnom, stabilnom i uređenom demokratskom poretku.

Novouspostavljena društva u tranziciji našla su se pred naglašenim pritiskom, kako oblikovati i uspostaviti demokratsko institucionalne okvire, u kojima će se iskazati sposobnost država i njihovih institucija da se uspješno nose sa svim izazovima, koji su pratili proces izgradnje i stabilizacije političkih poredaka, kako čitave novouspostavljene mreže regulativnih institucija, ne bi došle u ozbiljne političko-sigurnosne rizike i krize.

Otuda se može govoriti o manje ili više ranjivim, manje ili više demokratskim i stabilnim političkim sistemima, s obzirom da je stabilnost najvažnija u analizi bilo kojeg političkog poretka. Sve političke i druge protivrječnosti, otvorile su prostor za prisustvo i ispoljavanje raznih oblika anomalije i devijacija i njihovu sve veću prisutnost u skoro svim segmentima društva, i stvorile tzv. „spiralu napetosti“. Ona je umnogome predstavljala izvor generiranja i rastućih prijetnji, a time i veoma ograničavajući i destabilizirajući faktor po sigurnost društava u tranziciji.

Na taj način su društva u tranziciji sve više postajala nervozna društva – „društva pod stresom“ fragmentarna odnosno potisnuta „društva“ pokazu-

jući evidentne anokratske tendencije, koje su u koninuitetu uzrokovale ciklične latentne i otvorene političko-sigurnosne, ekonomske, socijalne i moralne krize u čitavom periodu sveukupnih preobražaja.

Na političkoj ravni zavladała je „hronična nestabilnost“ kroz mnogostruke blokade i smetnje sa neurednim klijanjem patoloških tendencija i drugih devijacija, koje sve više poprimaju ugrožavajuću egzistencijalnu nesigurnost za građane u naznačenim zemljama. Ishodište pomenutih kao i drugih etioloških indikatora je i kriza u funkcioniranju, odnosno političkoj stabilizaciji i gradualnoj konsolidaciji društava u tranziciji. Preciznije kazano, političke promjene nekad stabilnih nedemokratskih režima, još uvijek u pojedinim zemljama nisu dovele do dovršene demokratske tranzicije. Cijena koju podkomunistička društva plaćaju ogleđa se u sveukupnim socijalnim krizama i privrednom zaostajanju.

Na drugoj strani je primjetna diferentnost između pravnih normi i kontrolnih strategija s jedne i percepcije devijantnosti i legitimnih oblika kontrole od strane zajednice, čime globalni sigurnosni izazovi predstavljaju jednu od najsloženijih prijetnji za ekonomsku i socijalnu stabilnost društava u tranziciji.

Novo lice i priroda sigurnosnih izazova sa globalizacijom kriminala, sa daleko većim rasponom i višedimenzionalnim oblicima ispoljavanja kao što je međunarodni terorizam, organizirani kriminal, pranje novca i korupcija, narko kriminal, trgovina ljudima i ljudskim organima, krijumčarenje oružja, kompjuterski, privredni i ekološki kriminal, konvencionalni kriminal, itd. traži i pravovremeni znanstveni i sigurnosno-profesionalni odgovor odgovarajućih državnih organa kako bi se vodila borba protiv svih devijantnih prijetnji za sigurnost država koje su usmjerene od strane transnacionalnih kriminalnih organizacija, sa veoma naglašenim simbiotičkim vezama koje ostvaruju sa domaćim kriminalnim grupama. Ovim nikako ne želimo precjenjivati spomenute izazove. Naprotiv oni su konkretna realnost, čija internacionalizacija dovodi do sigurnosnih zapreka u razvoju svakog društva, naročito onih koji se kao i BiH nalaze u procesu tranzicije.

Evidentne karakteristike svih sigurnosnih izazova, način ispoljavanja, organizaciono ustrojstvo, snage, sredstva i metode djelovanja, višedimenzionalnost, ofanzivnost, međusobna umreženost, korištenje naučno-tehnoloških fenomena sve više dovode u pitanje dosadašnje mogućnosti i sposobnosti institucionalnih mehanizama u zaštiti temeljnih vrijednosti svakog društva.

Bosna i Hercegovina kao i svaka druga moderna demokratska i pravna država koja se nalazi u procesu tranzicije sa svim teškoćama političke, ekonomske, socijalne i druge napravi, nastoji oblikovati i artikulirati novi model razvoja demokratije i njenih institucija, primjereno razvoju svih savremenih civilizacijskih društava. Dakle, svaka opterećenost na području unutrašnje sigurnosti direktno se odražava na sposobnost BiH da se aktivnije uključuje u već poznate integracione procese koji se odvijaju u raznim oblastima. Preciznije kazano, evidentni i složeni problemi na unutrašnjem planu svaku državu čine nepouzdanim sigurnosnim subjektom međunarodnih odnosa. Isto tako, nepravovremeno ili sporo reagiranje na te raznolike izazove, dovodi do improvizirajućih postupaka, što u krajnjoj instanci vodi ka destabiliziranju sigurnosti u svakom društvu.

Ovih nekoliko naznaka upućuje na zaključak, da će globalni sigurnosni izazovi, a polazeći od sve intenzivnije međuzavisnosti država, i u narednom periodu iskoristiti praznine i prednost raznih prilika, čime će oni još više postati transnacionalnim problemom i time postaviti nove i daleko otežavajuće izazove kako nacionalnoj tako i međunarodnoj, odnosno globalnoj sigurnosti. Na taj način oni će sve više dobijati veoma naglašenu organiziranu političko-sigurnosnu i kriminalnu formu, koja sve više postaje otvorenom prijetnjom za ekonomsku i političku stabilnost i sigurnost država.

Međutim, nijedno djelo ostvarenja nije dovršeno i savršeno. Tako je i sa globalizacijom. Šire posmatrano i demokratska teorija i praksa je nedovršena i otvorena mogućnost i nastavlja igru pred novim izazovima, obzirom da se vrijeme sadašnjosti brzo skraćuje, a nepoznata budućnost stiže iz složenih i nepredvidivih sigurnosnih izazova.

Otuda i opredjeljenje za organizaciju današnje međunarodne konferencije, na kojoj će eminentni stručnjaci sa interdisciplinarnog stajališta elaborirati svoje poglede o mnogostrukim aspektima izazova, fokusirajući se na pitanje: da li kriminalističko-kriminološke i sigurnosne nauke sa svojim poddisciplinama u sadašnjim prilikama mogu obezbijediti znanstveni putokaz i pravce djelovanja agencijama za provedbu zakona, kako bi one sa stručno-operativnim, profesionalnim, taktičko-tehničkim, iskustvenim i drugim sposobnostima mogle odgovoriti kušnji nadolazećeg vremena. Jer njihova efikasnost će u budućnosti pružati sliku sigurnosti, demokratičnosti, zakonitosti političkih struktura i društva u cjelini.